

ÚVOD DO NOVÉHO ZÁKONA V ČESKÉM PROVEDENÍ

Petr Pokorný – Ulrich Heckel, Úvod do Nového zákona. Přehled literatury a teologie, Praha: Vyšehrad, 2013, 835 stran.

Dvojice významných evangelických teologů, novozákonníků z Prahy a Tübingen – Petr Pokorný (*1933) a Ulrich Heckel (*1958), nabídla již v roce 2007 v německém jazyce široké teologické veřejnosti mimořádně obsáhlý a na nejmodernějších poznatcích postavený *Einleitung in das Neue Testament. Seine Literatur und Theologie im Überblick*. Jejich společné dílo vyšlo v prestižním nakladatelství Mohr Siebeck, Tübingen a následně i v ruském překladu. Po šesti letech, u příležitosti výročí osmdesátin jednoho z autorů, se díla dočkal také český čtenář, a to v přesném a čtivém překladu pořízeném převážně Pavlem Moskalou a také Lucíí Kopeckou.

Svým záběrem i zprostředkováním nových poznatků toto dílo zjevně nahradí předchozí *Literární a teologický úvod do Nového zákona* (Vyšehrad, Praha 1993), který byl po dobu dvaceti let hojně využívanou vysokoškolskou učebnicí a jistým standardem úrovně poznatků v oblasti Nového zákona jako literatury, jehož autorem je rovněž Petr Pokorný.

S nově vydaným *Úvodem do Nového zákona. Přehledem literatury a teologie*, který navíc přidává i vhledy do teologie jednotlivých novozákonních spisů, ale poukazuje rovněž na teologickou diskusi vybraných témat vyvěrajících z literární oblasti Nového zákona, dostává čtenář do ruky vyvážené dílo uvážlivě konzer-

vativních teologů, jejichž ambicí je nejen vzdělat, ale i zaujmout pro věc samotnou. Čtivostí a srozumitelností, avšak při zachování maximální odborné a vědecké úrovně, se práce Petra Pokorného vyznačují, a pojednáváná publikace proto může zaujmout nejen specialisty na oblast bibliistiky, ale i širší teologickou obec napříč konfesemi, studenty, faráře, religionisty, jakož i náročné laiky, jež jsou ze svých oborů zvyklí číst odbornou literaturu.

Již původním německým vydáním se P. Pokornému a U. Heckelovi podařilo překonat mnohé zažitě, kvalitní a právem dosud užívané úvody do Nového zákona. Zároveň vytvořili alternativu například k v témže roce publikovanému a téměř stejně rozsáhlému dílu Uda Schnelleho, *Einleitung in das Neue Testament*, které vyšlo rovněž v edici „UTB“ (Universitäts-Taschenbücher).

Českému čtenáři, zvyklému získávat informace ve zmiňované oblasti zejména ze spisů německých a anglických, usnadnila svým počinem česko-německá dvojice autorů cestu k soudobému stavu bádání a zřehlednila aktuální diskusi nad otázkami novozákonních písemností a jejich teologií. Kromě studentů a biblistů knihu ocení zejména ti, kdo se při své práci potřebují opřít o naprosto spolehlivý zdroj informací a z povahy svého oboru nemusí nutně podniknout cestu za škálou rozmanitých zdrojů z novozákonní oblasti. Každá kapitola i mnohá podkapitola obsahuje přehled významných děl k probíranému tématu a další odkazy na prameny nachází čtenář v poznámkách pod čarou. Ve studiu zvolené tematiky je tedy možné cíleně pokračo-

vat z četných zdrojů, na něž sami autoři odkazují či s nimi ve svých kritických úvahách polemizují.

České vydání začíná Předmluvou Petra Pokorného a pokračuje Uvedením, v němž je čtenář obeznámen s dějinami disciplíny, hermeneutickými úvahami, rozpravou nad jazykem, metaforou, textem, teologickou funkcí historické kritiky, předporozuměním čtenáře, ale i podstatou výkladu. Ač má toto Uvedení toliko 31 stran (s. 21–52), je nesmírně cenné a pro další četbu i pochopení záměru autorů je důležité. Druhá kapitola (s. 53–84) se zaobírá Předpoklady vzniku Nového zákona a kromě přehledně zpracovaných informací z oblasti židovské tradice nebo helénistické kultury je možné získat i poznatky z dobového pozadí Nového zákona. Poměrně stručná, ale výstižná je kapitola třetí – Nový zákon jako kánon (s. 85–109) a obsažná je čtvrtá kapitola – Text Nového zákona, jež řeší otázky spjaté s textovou kritikou, čímž se stává nezastupitelnou pro všechny, kdo chtějí pracovat s řeckým textem Nového zákona (s. 110–138). Skutečně hutnou částí knihy, v níž jsou informace maximálně koncentrovány, je kapitola pátá, kde je představena literární a teologická problematika Pavlových listů (s. 139–347). Dvojice autorů zde nevynechává oblast titulů, řeší témata křtu, Večeře Páně, zástupnosti, smírčí oběti, pojednává hlavní teologické otázky, obznamuje s (ústními) tradicemi, formulemi, reflektuje celý korpus Pavlových listů, jakož i jednotlivé listy zvlášť. Při zpracování tematiky badatelé neexperimentují, ale nabízejí solidní badatelský kon-

sensus. Nejobsáhlejší kapitolou je kapitola šestá (s. 348–567), která je zaměřena na Synoptická evangelia a Skutky apoštolů. Čtenář zde nalezne řadu originálních vhledů autorů, je potěšen četnými exkurzy, což se týká např. „Zázraků“ (s. 414–425) nebo „Podobenství“ (s. 426–429) a zvláště zpracování Markova evangelia, jakož i Lukášova evangelia a Skutků apoštolů je mimořádně kvalitní. Sedmá kapitola řeší Janovské spisy (s. 568–651). Kromě Janova evangelia jsou zde přiblíženy i Janovy listy a Zjevení Janovo. Hodnotný je zde především rozbor Janovy teologie (7.1.5), kde badatelé nabízejí svá stanoviska k christologii a soteriologii, pneumatologii a eschatologii nebo ekleziologii a etice. Navazující diskuse o janovské škole (7.1.6) je rovněž podnětná, což se týká i eschatologie a christologie ve Zjevení Janově (7.2.4). Problematika Zjevení Janova je pojednána poměrně obšírně a autoři nevynechají ani podkapitulu o Soteriologii a Pavlově dědictví (7.2.5). Osmá kapitola (s. 652–768) nese název Deuteropavlovské spisy (a list Jakubův), přičemž začíná tématem Pavlovských škol a jejich působením (8.1), řeší listy Koloským a Efezským (8.2), Druhý list Tesalonickým (8.3), Pastořální listy (8.4), List Židům (8.5), První list Petrův (8.6), List Judův a Druhý list Petrův (8.7) a jako poslední List Jakubův (8.8). Každá podkapitola by zde zasloužila samostatné zhodnocení a přiblížení argumentace. Badatelsky přínosné je zde především zpracování Jakubova listu, ale i představení pastorálních listů, jakož i argumentace ve prospěch pseudoepi-grafičnosti listů Koloským a Efezským.

Devátá kapitola (s. 769–783) nese název Závěr: Společné rysy a rozdíly novozákonních spisů. Jedná se o podnětnou reflexi celku Nového zákona, jehož sedmadvacet spisů bylo uznáno církví za kanonické. Autoři promýšlejí zmíněný fakt a dostává se i na otázky Ježíšova vzkříšení (s. 780–782). Desátá kapitola (s. 785–791) obsahuje Chronologický a geografický přehled novozákonní doby v širším rámci dějin, který je vyhotoven v podobě čtyřsloupcové tabulky. Jedenáctou kapitolu tvoří přehled Edic textů, pomůcky a komentáře (s. 792–798). Edice i oblasti, kam texty patří, jsou přesně členěny a užitečný je i přehled důležitých komentářových řad (s. 798). Zbytek publikace je věnován Seznamu zkratk a pečlivě zpracovaným Rejstříkům (s. 799–835).

Co se týče možné polemiky s autory a jejich dílčími stanovisky, v některých otázkách by mohla polemika vycházet z odlišného předporozumění a ovlivnění konkrétními osobnostmi světového bádání, které razily či razí jiná stanoviska, anebo zohledněním badatelských výtěžků získaných pomocí exegetických metod, jež jsou autory považovány zřejmě spíše jen jako doplňkové či módní. Polemizovat by bylo možné s definicí „rétorické kritiky“ na straně 84, neboť rétorická kritika není jen „literární analýza, která bere v úvahu výdobytky lingvistiky“. Polemizovat se dá i s vysvětlením pojmu „zázrak“ na straně 414, jakož i s medicínskou diagnózou „křivice“ u L 13,11, kde se zajisté nabízí více možností (s. 423). Všechny tyto drobné výtky mají však jen formální ráz a monumentální publikaci obou výraz-

ných osobností světového bádání nemožno a ani nechtějí ubrat na lesku.

Celá kniha má vysokou badatelskou hodnotu, autoři upřednostňují tradiční vědeckou metodiku teologické práce a nevystavují čtenáře závěrům pocházejícím z dosud neusazených či všeobecně nerozšířených přístupů. Z celého díla je patrné, že novozákonní teologie v podání Petra Pokorného a Ulricha Heckela je metodicky propracovaná a zohledňuje aktuální bádání. V knize nechybí ani prostor pro reflexi víry a důsledků, které z ní vyplývají. Četné sondy do okolního historického, literárního či sociálního kontextu ukazují na důkladné promýšlení rozmanitých aspektů zpracovávané tematiky, jakož i na fakt, že Nový zákon má být doceněn nejen jako soubor Písem křesťanské církve, jehož teologie je dílem mnoha specifických kontextů, ale také jako hodnotná literatura své doby. Autoři neprezentují svá stanoviska „dogmaticky“, ale vtahují čtenáře do prostředí badatelské práce, kterým je pod jejich vedením kvalifikovaně proveden. Pro svou metodičnost, logické uspořádání i sumu zajištěných poznatků je kniha bezesporu vhodná jako vysokoškolská učebnice, která nastavuje zcela nová měřítka. Způsob podání nutí čtenáře fakta samostatně a kriticky promýšlet, přičemž mnohá témata se dotýkají jeho vlastní víry a existence.

Doporučená cena knihy (998 Kč) se vzhledem k hodnotě informací, rozsahu, výbornému překladu, kvalitě vazby či grafické úpravě, jakož i estetickému zpracování obálky jeví jako adekvátní. Vyšehrad zde bezesporu odvedl výbornou práci a vazba knihy v tvrdých des-

kách nabízí větší trvanlivost i uživatelský komfort než paperbackové vydání německé série „UTB“. Investovat do této publikace se rozhodně vyplatí!

Jiří Lukeš

KOMENSKÝ INSPIRUJÍCÍ FILOSOFY

Simon Kuchlbauer, Johann Amos Comenius' antisozinianische Schriften. Entwurf eines integrativen Konzepts von Aufklärung, Religionsphilosophie: Diskurse und Orientierungen 8, Dresden: Thelem, 2011, 342 stran.

Kniha je otištěnou doktorskou disertací, a jako takovou je možné vnímat ji co začátečnickou práci, otevírající novou vědeckou dráhu. V jiné perspektivě je však také zdaleka ne již prvním krokem při uskutečňování dlouhodobého projektu, započatého před lety v bamberské filosofické škole Heinricha Becka. Jeho pevné základy položil nejpozději v 80. letech 20. století Erwin Schadel. Tehdy zpracoval svou *Bibliothecam Trinitariorum* – široce pojatý bibliografický soupis, který měl i trinitárnímu myšlení zjednat podobnou bázi, jakou mezitím již dávno disponovali unitářští oponenti. Hned ve světle tohoto průzkumu se Komenský jevil jako významná postava, jež se předjímově postavila na fundovanou obhajobu ontické triády víceméně hned v počátcích novověkého sporu, kdy se unitarismus stával proudem, který měl narůstající (ale také vykořisťující) silou ovlivnit koncepci osvícenství. Bylo tedy dobře odůvodněné, když týž Schadel připravil zároveň i edici deseti spisů publikova-

ných Komenským v letech 1659–1662 v rámci debaty a polemiky se sociniánem D. Zwickerem (ale také P. Felgenhauerem), která dodnes nahrazuje stále ještě nevydaný svazek *Opera omnia*. Před několika lety byla navíc doplněna úplným překladem těchto textů do němčiny, připraveným za pomoci několika dalších spolupracovníků a opatřeným komentujícími poznámkami. Úhrnem by tedy samo o sobě šlo o impozantní životní dílo (ač je ve skutečnosti ještě bohatší), jež připravilo skvěle přístupnou základnu pokračovatelům.

Takovým se stal i historik Kuchlbauer. Pod vedením mnohostranné drážďanské filosofky náboženství Hanny-Barbary Gerl-Falkovitz (jejíž doporučující posudek knihu otevírá) se pokusil látku zpracovat v syntetickém přehledu. Ten je Schadelovu dílu mnohostranně zavázán, ale svou povahou představuje i další stadium projektu. Bude smět sloužit za východisko příštích prací – již proto, že z nemalé části má podobu věcně uspořádané a popisné příručky k tematickému komplexu sociální a Komenský.

Pochopitelně ne v tom smyslu, že by se na ni dalo spolehnout výhradně. Jednak sama odkazuje za své hranice, jednak je mírně zatížena charakteristickým neduhem kvalifikačních prací, jejichž vstupní části spíše dokumentují, jak se autoři seznamovali s předměty, o nichž nadále lépe poučí jiní, takže před tiskem je bývá lépe vyškrtnout. Zde jde konkrétně o pasáže věnované dějinám samotného socinianismu a Komenského životopisu. Také leccakému opakování v textu by se bývalo dalo zamezit. Ale